

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

2-2024

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

B.Sh.Shermuhhammadov, O.R.Raxmatov Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarining mediasavodxonligini rivojlantirish ehtiyojlari va zarurati	8
U.R.Radjabov, K.B.Xakimdjano Maktabgacha ta'lim muassasi tarbiyalanuvchilarini harakatli o'yinlar orqali bolalar psixologiyasini va nutqini rivojlantirish uslublari.....	12
X.A.Yulbarsova Loyihaviy ta'lim - bo'lajak sotsiologlarda ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirishning amaliy-texnologik tizimi sifatida	16
Sh.A.Mamajonov Oliy ta'limda ekologik tarbiya mexanizmlarini rivojlantirishning maqsad va vazifalari.....	21
B.Q.Qurbonova Ta'lim jarayonida hamkorlikka yo'naltirilgan pedagogika – shaxsga yo'naltirilgan ta'limning zamonaviy texnologiyalari	25
B.B.Musayev Aholi salomatligini sog'lomlashtiruvchi dasturining umumiy yo'nalishi	31
N.N.Azizov Yuqori malakali kurashchilarning musobaqaoldi texnik-taktik tayyorgarligini boshqarishning ilmiy-metodologik asoslari	35
O.Q.Xasanova Bo'lajak nemis tili o'qituvchilarida og'zaki xatolar bilan ishlash ko'nikmasini shakllantirishning pedagogik asoslari	42
P.A.Xamrokulov, S.G.Go'furov Физическое воспитание в системе дошкольного образования	48
R.N.Nazimov O'qituvchining pedagogik texnikasi	52
X.M.Shermatova, G.A.Karaboyeva Zamonaviy ta'lim tizimini rivojlantirishda axborot texnologiyalarining o'rni	58
U.Q.Maqsudov, M.O.Yuldasheva Boshlang'ich sinf o'quvchilarini o'qish savodxonligini oshirishda o'yin va multimedia vositalaridan foydalanish metodlari	62
O.M.Erkaboyev Bolalarning harakat potentsialini maktabgacha ta'lim tashkilotlarida maqsadli oshirish metodologiyasi.....	66
X.M.Ismoilova Hozirgi davrda Farg'ona vodiysi oila qadriyatlariga ta'sir etuvchi destruktiv omillar	73
G.B.Karimova O'qitish jarayonida faol va interaktiv ta'limning asosiy usullaridan foydalanish hamda ularni qo'llash shakllari va maqsadlari.....	77
З.Б.Санакуллова Технология выполнения упражнений юными гимнастками с предметами	81
A.M.Nurmuhammedjanov Yoshlar musiqiy tafakkurini shakllantirishning o'ziga xos xususiyatlari	86
O.F.Qambarov Kichik maktab o'quvchilarining jismoniy tayyorgarligini tabaqalashtirish asosida sog'lom turmush tarzini shakllantirish	93
I.Qirg'izov Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarining Forobiy qarashlari asosida kasbiy-pedagogik mahoratini rivojlantirish metodikasi	96
I.I.Tuyichiyeva O'qituvchi faoliyatida pedagogik va kommunikativ qobiliyatlar	100

UO'K: 004.075

**ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDA AXBOROT
TEKNOLOGIYALARINING O'RNI****РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ СОВРЕМЕННОЙ
СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ****THE ROLE OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE DEVELOPMENT OF A
MODERN EDUCATION SYSTEM****Shermatova Xilola Mirzayevna¹** ¹Farg'ona davlat universiteti axborot texnologiyalari kafedrasida dotsenti**Karaboyeva Gulzoda Akbarali qizi²**²Farg'ona davlat universiteti talabasi**Annotatsiya**

Ushbu maqolada bugungi kunda kompyuter texnologiyalari boshqa sohalar qatori ta'lim sohasiga ham keng kirib kelgan va bu ta'lim jarayoni samaradorligini oshirish va umumiy intellektual salohiyatni oshirishda muhim ahamiyat kasb etmayotganligi va bugungi kunda hayotni axborot vositalarisiz, jumladan, internetsiz tasavvur etib bo'lmashligi to'g'risida so'z yuritilgan. Shuningdek, O'zbekiston mustaqilligi sharoitida ta'lim tizimini isloh qilish, birinchi navbatda, ta'lim va kadrlar tayyorlash tizimiga ilg'or axborot texnologiyalarini joriy etish bilan bog'liqligi to'g'risida ham ma'lumotlar berib o'tilgan.

Аннотация

В данной статье речь идет о том, что на сегодняшний день компьютерные технологии широко проникли в сферу современного образования, а также в другие области, и это не имеет важного значения в повышении эффективности образовательного процесса и повышении общего интеллектуального потенциала, а жизнь сегодня невозможно представить без информационных средств массовой информации и Интернета. Освещена информация о реформировании системы образования в условиях независимости Узбекистана, прежде всего, внедрении передовых информационных технологий в систему образования и подготовки кадров.

Abstract

In this article, we are talking about the fact that today computer technologies have widely penetrated into the field of modern education, as well as in other areas, and this is not important in improving the effectiveness of the educational process and increasing the overall intellectual potential, and life today is impossible to imagine without information media and the Internet. The information on the reform of the education system in the conditions of independence of Uzbekistan is highlighted, first of all, the introduction of advanced information technologies into the education and training system.

Kalit so'zlar: axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT), mikroelektronika, noutbuklar, pedagogik texnologiyalar, Internet, optik tolali kabellar, kognitiv qobiliyatlar, elektron pochta, elektron kutubxonalar, sayt, ta'lim tizimi, elektron tarmoqlar, innovatsiyalar, an'anaviy usullar.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии (ИКТ), микроэлектроника, ноутбуки, педагогические технологии, Интернет, оптоволоконные кабели, когнитивные навыки, электронная почта, электронные библиотеки, сайт, система образования, электронные сети, инновации, традиционные методы.

Key words: information and communication technologies (ICT), microelectronics, laptops, pedagogical technologies, Internet, optical fiber cables, cognitive skills, e-mail, electronic libraries, site, educational system, electronic networks, innovations, traditional methods.

KIRISH

Hozirgi kunda ta'limni axborot texnologiyalarisiz tasavvur etib bo'lmaydi, shuning uchun ham barchamiz "yangi pedagogik texnologiyalar" atamasini qo'llashni boshladik. Misol uchun, shaxsiy kompyuter ta'lim imkoniyatlarini butunlay o'zgartirdi. Internet-noutbuklar ta'lim tizimiga

yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etish uchun keng imkoniyatlar yaratdi. O'zbekiston mustaqilligi sharoitida ta'lim tizimini isloh qilish, birinchi navbatda, ta'lim va kadrlar tayyorlash tizimiga ilg'or axborot texnologiyalarini joriy etish bilan bog'liq. Ma'lumki, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari mikroelektronika, hisoblash texnikasi (apparat va dasturiy ta'minot), elektron aloqa va antoelektronika - mikroprotessorlar, yarim o'tkazgichlar va optik tolali kabellar sohasidagi kashfiyotlar bilan bog'liqligi alohida e'tiborga molik jihatlardir. Bu kashfiyotlar katta hajmdagi axborotni ishlab chiqish va saqlash hamda ularni aloqa tarmoqlari orqali tez tarqatish imkonini beradi.[1] Kompyuterlarni bir-biriga ulash va ularni bir-biri bilan aloqa qilish uchun sozlash yangi kuchli texnologik tizimni, umumiy protokoldan foydalangan holda tarmoq axborot tizimlarini yaratish imkonini beradi. Ular odamlarni, ularning uylarini va ofislarini bog'laydi va juda qisqa vaqt ichida juda ko'p sonli vazifalarni ishlab chiqadi va bajaradi. Bu axborotdan foydalanish xarakterini va aloqa tuzilishini tubdan o'zgartiradi. Shu bilan birga, kompyuter tarmoqlari Yerning barcha nuqtalari bilan aloqa qilish imkonini beradi. Ta'lim tizimi uchun u o'qituvchilar va talabalar o'rtasidagi muloqot uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining inson taraqqiyoti nuqtai nazaridan yangiligi va o'ziga xosligi shundaki, ular inson faoliyatining deyarli barcha sohalariga kirib boradi, ulardan cheksiz joy va maqsadlarda foydalanish mumkin. Bunday axborot-kommunikatsiya texnologiyalari insoniyat taraqqiyoti jarayonidagi to'siqlarni bir-necha yo'nalishda misli ko'rilmagan samaradorlik bilan yengib o'tish imkonini beradi:

- bilim olish yo'lidagi to'siqlarni yengib o'tish. Axborotdan foydalanish insonning ta'lim olish imkoniyatlarini shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Agar ta'lim kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirishga olib keladigan bo'lsa, bilimlarni o'zlashtirish jarayonining mazmunli tomonini ta'minlash uchun ma'lumot kerak. Internet va WWW - barcha ijtimoiy qatlamlar uchun bir xil ma'lumot qidirish kanali bo'lib xizmat qiladi.

- ijtimoiy hayotda ishtirok etish uchun muammolarga barham beradi. Internet orqali butun dunyo bilan muloqot qilish imkoniyati so'nggi yillarda ko'plab global fuqarolik tashabbuslarini tarqatish imkonini berdi. Masalan, ta'lim tizimidagi fikr-mulohazalarni ta'minlash harakati.

- iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish yo'lidagi to'siqlarni bartaraf qiladi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va tegishli sohalar, shuningdek, ta'lim tizimi eng tez rivojlanayotgan tarmoqlardir. Yangi axborot texnologiyalari axborot va kommunikatsiyalardan foydalanish imkoniyatlarini keskin kengaytiradi. Elektron pochta, elektron kutubxonalar - saytlar ta'lim tizimi uchun cheksiz imkoniyatlarni taqdim etadi, har qanday chegaralarni yo'q qiladi, dunyoning istalgan nuqtasidan o'quv va ilmiy ma'lumotlarni olish imkonini beradi[1;2].

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Axborot va ta'lim faoliyati. Ta'lim muammosining globallasuvi - seminarlar o'tkazishdan tortib, terrorizm va diniy ekstremizmni fosh etishgacha - axborot-ma'rifiy vaziyatni muhokama qilish uchun elektron tarmoqlar mavjuddir. Yangi axborot texnologiyalari fan va ta'limni ishlab chiqarishning yanada yaqinroq va samarali kanallari bilan bog'lash, to'plangan bilimlarni to'ldirish va tiklash imkonini beradi. Bugungi kunda ilm-fan ta'limga yordamchi va hukmron vositadir. Har doim ham shunday bo'lmagan, ilg'or axborot texnologiyalari fanning ta'lim tizimidagi ahamiyatini o'zgartirdi. Jamiyatning yangi ilmiy tuzilishini barpo etish nafaqat fan rivoji, balki ta'lim va kadrlar tayyorlash tizimi bilan ham bog'liq[2;3].

Ta'lim - o'qituvchi va o'quvchilarning aqliy mehnati, faoliyati va ijodiy tafakkuridan iborat ko'p qirrali va murakkab jarayon hisoblanadi. Dars samaradorligini oshirish o'quv jarayonini ilmiy asosda yo'lga qo'yish va yangi pedagogik texnologiyalarni amaliyotda qo'llash bilan uzviy bog'liqdir. Oliy ta'lim muassasalarida innovatsion faoliyatni tashkil etishdan asosiy maqsad o'qituvchilar va talabalar o'rtasidagi hamkorlikning izchilligini ta'minlash va uni aniq maqsadga yo'naltirilgan holda yo'lga qo'yishdan iborat. Bu ishda ham pedagogik, ham boshqaruv masalalari hal etiladi. Shuni ta'kidlash kerakki, pedagogik innovatsiyalar ishtirokchilari innovatsiyalarning paydo bo'lish, namoyon bo'lish va boshqarish jarayonlari qonuniyatlari haqida uslubiy, psixologik, pedagogik va texnologik bilimlarni puxta egallashlari kerak. Aks holda pedagogik innovatsiyalar samarali natija bermaydi. Bizning fikrimizcha, ta'lim tizimidagi innovatsion jarayonlarni boshqarish samaradorligi va Kadrlar tayyorlash milliy dasturi talablari asosida oliy ta'lim muassasalarida kadrlar tayyorlash sifati pedagogik fanlarni ishlab chiqish va amalga oshirish shart-sharoitlari bilan uzviy bog'liqdir.[4] Ba'zi hollarda samarali an'anaviy usullardan voz kechish holatlari mavjud. Bu

tajribada sinovdan o'tgan va ijobiy natijalarni berayotgan o'qitishga qarshi innovatsiyalarni qo'yish sifatida qabul qilinadi. Shunday ekan, an'anaviy ta'lim tizimidagi ijobiy tajribalar innovatsiyalar bilan uyg'unlashtirilsa yaxshi bo'lardi.[5]

"Innovatsion texnologiya" tushunchasi ta'lim samaradorligini oshiruvchi omillardan foydalanish, turli pedagogik jarayonlarni loyihalash va amalga oshirish orqali bilimlarni egallashni takomillashtirish usullarini o'z ichiga oladi hamda, "Oliy ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalar" deganda turli pedagogik yangiliklarni yaratish, qabul qilish, baholash, o'zlashtirish va joriy etish jarayonlarini boshqarish tushuniladi. Oliy ta'lim muassasalarida yaratilgan shart-sharoit va imkoniyatlar innovatsiyaning eng yangi namunalarini joriy etishga moslashtirilgani o'qituvchi va talabalarning ijodiy faolligini kuchaytirishga xizmat qilmoqda.[5]

NATIJALAR VA MUHOKAMALAR

Innovatsion texnologiyalar pedagogik jarayonda o'qituvchi va talabalar faoliyatidagi yangilik va o'zgarishlar bo'lib, ularni amalga oshirish interfaol usullardan foydalanishni taqozo etadi. Interfaol usullar ta'lim jarayonida ishtirok etuvchi har bir o'quvchining faolligi, erkin va mustaqil fikrlashiga asoslanadi. Ushbu usullardan foydalanganda o'rganish o'quvchi uchun qiziqarli faoliyatga aylanadi. Interfaol usullardan foydalanilganda o'quvchilar o'qituvchilarning yordami va hamkorligida mustaqil ishlash ko'nikma va malakalarini egallaydi. O'quvchilar yangi bilimlarni ilmiy izlanishlar, tajribalar asosida egallaydilar. Bilimni fan orqali olish tamoyiliga amal qilinadi. O'quv jarayoni ishtirokchilari kichik guruhlarda ishlaydi. Topshiriqlar alohida talabalarga emas, balki kichik guruhning barcha a'zolariga beriladi. Mikroguruhlarning har bir a'zosi vazifaga hissa qo'shishga harakat qiladi. Bu holat o'quvchilarda hamjamiyat tuyg'usini yuzaga keltiradi, ularning tashabbuskorligini oshiradi. O'quv jarayonini tashkil etishning asosiy shakli darsdir. Hozirgi vaqtda darsning turli noan'anaviy shakllari joriy etilmoqda. Bunday darslar o'quvchining ijodiy qobiliyatini rivojlantirish, uning intellektual salohiyatini mustahkamlash, ilmiy dunyoqarashini kengaytirish, har bir yangi narsani tez va to'liq qabul qilish ko'nikma va malakalarini o'z ichiga oladi.[6] Dars jarayonida innovatsion texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarda ilmiy izlanishlarga qiziqish uyg'otadi, ijodkorlikni rivojlantiradi. Natijada o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma va malakalar amaliy faoliyatda qo'llaniladi, o'rganish sifati oshadi. Buning uchun o'qituvchi mahoratli bo'lishi va mavzular mazmunidan kelib chiqib darsni to'g'ri rejalashtirishi, mashg'ulot jarayonida barcha o'quvchilarni faol va ongli ravishda mehnat qilishga majbur qilishi kerak.[7]

Xususan, kompyuterda ishlash, turli tarmoqlardan kerakli ma'lumotlarni izlash va o'rganish talabalar uchun qiziqarli mashg'ulotlarga aylanib bormoqda. Faqat bunda mukammal kompyuter savodxonligi talab qilinadi. Bu ham o'quvchilardan maxsus bilim, ko'nikma va malakalarni egallashni talab qiluvchi innovatsion faoliyatdir.[8] O'quvchilarga kompyuterda ishlash ko'nikma va malakalari, shu yo'nalish madaniyati o'rgatilsa natijaga erishish tezligi oshadi. Ta'lim uchun kompyuter tarmog'idagi innovatsiyalarni yo'naltirish oliy ta'lim pedagoglari jamoasining diqqat markazida bo'lishi kerak.

Shunday qilib, innovatsion faoliyat talaba va o'qituvchini ta'lim jarayonidagi sheriklarga aylantiradi. Darsni qiziqarli va samarali qiladi. Innovatsiyalar samaradorligini aniqlashda fan asoslarini o'zlashtirish natijalariga tayanib fikr yuritish kerak. Hozirgi vaqtda o'quvchilarning bilimlarni egallashlarida axborot-kommunikatsiya vositalaridan keng foydalanilmoqda.

Pedagogik innovatsiyalar muayyan miqdordagi vazifalarni hal qilishga qaratilgan bo'ladi. Talaba mustahkam bilim bilan birga uni amaliy faoliyatda qo'llash ko'nikma va malakalarini ham egallasa, tajribada sinab ko'rilganda samaradorlikka erishsa, mavjud vaziyatlar ijobiy tomonga o'zgartirilsa, yangi g'oyalar ustida ishlasa, har qanday muammo hal qilish mumkin.[4] Xuddi shu pedagogik yangiliklar har tomonlama barkamol, yetuk avlodni tarbiyalash vazifasini hal qiladi.

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash mumkinki, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining inson taraqqiyoti nuqtai nazaridan yangiligi va o'ziga xosligi shundaki, ular inson faoliyatining deyarli barcha sohalariga kirib boradi, ulardan cheksiz maqsadlarda foydalanish mumkin. Axborot tamoyilining dolzarbligi bir qancha omillar bilan izohlanadi. Axborotni izlash, to'plash, saqlash, qayta ishlash, o'zgartirish, tarqatish va foydalanish tamoyillarini uning qonuniyatlarini o'rganuvchi fan – informatika nuqtai nazaridan ko'rib chiqsak, ixtiyoriy pedagogik texnologiyani axborot texnologiyalariga qiyoslashimiz mumkin, chunki unda Manba (tarbiyachi) va axborot oluvchi (o'rganuvchi) mavjud. O'quv jarayonida yangi axborot texnologiyalaridan foydalanish yaqin vaqtgacha faqat o'qituvchilarning o'quvchilarga ma'lumot yetkazib berish qobiliyati bilan o'lchangan

PEDAGOGIKA

baholash tizimini tubdan o'zgartirdi. Bugungi kunda o'qituvchining bilimi nafaqat uning muloqot qobiliyati, balki kompyuterdan axborot manbai sifatida foydalanish qobiliyati bilan ham belgilanadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, o'qituvchining ta'lim elektron resurslari sifatini va ulardan ta'lim jarayonida foydalanish samaradorligini baholashga qaratilgan tahliliy, proyektiv va prognostik ko'nikmalarini shakllantirish juda muhimdir. Unda keltirilgan ma'lumotlarning ilmiyligi va taqdim etilishining qulayligi, talabning o'zlashtirish qulayligi va boshqalar umumiy didaktik tamoyillar asosida baholanishi kerak. Ta'limda zamonaviy axborot-pedagogik texnologiyalardan foydalanish o'qituvchining eshitgan, ko'rgan, ko'rganlari asosida mustaqil fikrlash, qiziquvchanlik, odobi, ijodkorligi, muloqot va estetik qobiliyatlarini rivojlantiradi. Fikrimizcha, ta'lim tizimidagi innovatsion jarayonlarni boshqarish samaradorligi va Kadrlar tayyorlash milliy dasturi talablari asosida oliy ta'lim muassasalarida mutaxassislar tayyorlash sifati pedagogik innovatsiyalarni ishlab chiqish va joriy etish shart-sharoitlari bilan uzviy bog'liqdir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. ICT In Education A Complete Guide - 2020 Edition Paperback – April 7, 2021. by Gerardus Blokdyk (Author)
2. The Use Of ICT In Education: Benefits, Challenges, And Perspectives: Use Of Ict In Teaching And Learning. by Zelma Papania | Mar 21, 2021
3. ICT In Education A Complete Guide - 2020 Edition. by Gerardus Blokdyk | Apr 16, 2020
4. Tolipov U., Usmonboeva M. Pedagogik texnologiya nazariya va amaliyot. T. Fan, 2005. 205 b.
5. Abdullayev Sh., Amirov D. O'zbekistonda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi sharxi za 2006-2008: сборник научных трудов Координатори: - Т. : ICTP, 2008y.
6. Аниськин В.Н., Замара Е.В. Организационнопедагогические условия формирования информационной компетентности сервис менеджеров туризма в системе среднего профессионального образования // Самарский научный вестник. 2013. No 1 (2).
7. Малинина Л. А. Основы информационных технологий: учебник для Вузов. М. : Издательский дом «Феникс», 2012.
8. <http://uz.infocom.uz/2006/10/04/axborot-texnologiyalarining-talimdagi-orni/>